

Az ismeretlen város

Irja Kristói Károly

16 Forintos Montmartre

„Óh, Pest, óh ismert,
Csúnya, heves, szomorú vackok,
Óh, uccák, uccák,
Be szépek és be újak vagytok!
(Ady)

Aki járt külföldön, tudja, hogy minden nagyvárosnak van olyan központja, amelyet az úgynevezett »bohém« társadalom jellemmez. Teszem fel például a Montmartre Párisban, ahol a Pigalle és a szemben levő Omnibus reggeltől estig (főleg éjszaka) megtelik a festőkkel, színészekkel, írókkal és mindazokkal, akik ezeknek a közelében szeretnek tanyázní. Bohémvilág már nincs Budapesten. A »bohémek« szakszervezeti tagok. A festők, színészek, zenészek és artisták is. Romantikájuk megkopott, de még van elég vonzóerejük ahhoz, hogy a »civiléke hozzájuk dörgölözzenek. (Vagy ők a »civilékhez«.)

Mindent azért mondom el, — csak úgy előljáróban — mert a felszabadulás után kialakult Pesten egy környék, amely teljesen magán viseli a bohémvilág jellegét. A Nagymező-utcáról van szó, annak is csak hat-nyolc háznyi részéről. Az Andrássy-úttól a Mozsár-utcáig terjedő szakaszról. Ha a szórakozásnak lenne varázsvesszeje, megállapíthatná, hogy ez a hely valahogy mindig vonzotta az éjszaka rajongóit, a művészbarátokat és a lumpokat is.

Az Orfeumtól az espressóig

Régen is ez volt az úgynevezett esti centrum. Az Andrássy-út sarkán, ahol most kefék meg törölrongyot árulnak, egykor a Française kávéház tündökölt. Bronner bácsi volt a tulajdonosa. (Unokája most is szorgalmas látogatója a vidéknek: Ráthonyi Róbert színész.) A másik sarkon működött a Helvetia kávéház. Sachsnek hívták a tulajdonosát. Siket Sachs néven ismerték. Ha valaki bement a kávéháza és kért egy feketét, ő egy üveg pez-

gőt és két csinos szőke hölgyet küldött... Odább, a Szeres-utca (most Paulay Ede-u.) sarkán az Amor kávéház csábította a vendégeket. Az akkori idők lumpjai reggelig szórakoztak benne.

A Fővárosi Operett Színház helyén volt a Fővárosi Orfeum. Az arisztokrácia és a polgárság közösen látogatott szórakozóhelye. Itt még Cso de Merode, a híres táncosnő is fellépett. Mánás Elza volt a fődémón. Itt ismerkedett meg Schmidt Miksa bütorgyárossal (az óbudai Schmidt kastély egykori urával). A régiek mesélik hogy Schmidtet »egyszerűen« Fabrik-bácsinak nevezték a lányok. Mikor vége volt az orfeumi műcorna, kinyitották a tükörajtókat és a közönség átvonult az orfeum kávéházába (a mai Moulin Rouge helyén) és Vörös Elek cigányzenekarának hangjai mellett itta a fekete-kávét. Társasztalok voltak, az egyiknél minden este ott ült Molnár Ferenc, a fiatal drámaíró.

A másik oldalon a bezárt Arizóna helyén levő házban dolgozott a May és Társa nevezetes fényképész-cég. Később Rozsnyai Gábor vette meg a házat és mulatóhelyet épített belőle. Miss Arizóna és Rozsnyai sorsa közismert. A mai Vigszínház helyén előbb a Rádus mozi működött, azt megelőzően pedig a Jardin d'Hiver mulatóhely, amelyet Wabitsch Lujza asszony épített abból a pénzből, amelyet a városi Igéti Jardin de Paris-ban keresett. Az öregek még emlékeznek arra a bogárra, amely a Jardin helyén inyesiklandozó

elemőzsiával csábította a mulatóhelyekről kiözönlő népet.

Es ma? Espresso espresso hátán. Tessék odamenni, megnézni, este hattól késő éjszakáig mindegyik zsúfolásig megtelik. A terraszokon viaskodnak a székekért.

A művészvilág »Broadway«-nak nevezi ezt az utcácskát, amely azonban inkább forintos Montmartre, mint newyorki Broadway.

Állva, vagy ülve...

Már Ady Enlre s megírta: »Kávéházi sarokasztal. Körülüljük ezépen. Így szoktuk ezt imunden es'e...«

A Vigszínház, Operettszínház, Művész Színház, Medgyaszay Színház, Pódium, Operaház ott van a közelben. Személyzete minden nap hivatalyszerűen megjelenik az itteni espressók egyikében. Néha csak egy »álló« feketekávára. Így egy forint. Ötve forint-húsz. A legtöbb színész vagy zenész csak »kukucsa«-vendég. (Azaz csak odamegy és megnézi, van-e ismerős? Kukucskál.)

A színházi próbák közben kijönnek a színészek, rendezők, zeneészek a levegőre. Isznak egy feketét. A színházi ügynökök itt adják-veszik a sztárokat új darabok részére. A könnyű műfaj írói és slágerszerzői itt beszélnek meg a születendő dalokat. Színigazgató, díszlettervező, tenorista, újságíró, szabónő, jegyszedő, szerző és közönség olyan »cavalcade«-ban rajzanak az espressóban és a terraszokon, mint gyermekkorunkban a szines papirosok a kis játéktávasóban, amelyet meg kellett rázni, mielőtt benézett az ember. Itt megvesznek minden újságot, képeslapot, itt tudnak minden eseményt, még azt is, ami nem történt meg. Itt énekel némelek reggeltől estig. Ez a lakásuk, pihenőjük. Egyik-másiknak a munkahelye is. Itt lehet zenekarhoz szerződni, szerephez jutni, artistaszámot alapítani és tervezgetni, milyen is lesz a magyar filmgyártás. (A közeli gumikereskedő itt kapott kedvet filmek finanszírozására.

Nagyközönség...

Tarka-barka színházi hozzátartozókön kívül a forintos Montmartren ütöttek tanyát az autóügynökök, a textílesek és az énektanárok is. S ami a kávémérőnek a legfontosabb, a »művészbarát« nagyközönség. A forintos feketekávára beül a nyugdíjas délután 5 órakor és estig elfoglalja a terrasz asztalát. Egy forintért nyaral, mert nem bírja ki a levegőtlen terézvárosi lakását. Egyik másik gavallér úgy váltogatja az espressókat, mint az olaszországi turista a San Marco kávéházait.

Ismert slágerszerzőnk délelőtt a nagymezőutcai »Quadric«-ban

ül, hogy délután a »Florian«-ban üssön tanyát. (Aki jártak Velenében emlékezhetnek e két egymással szemben elterülő kávéházi terraszra). Az espressókban vonulnak fel a fotelbuzatba ültözött dízőjelöltek és mamák. Egy forint a fekete, megengedhetik maguknak a luxust. Este a színházi közönség előadás előtt és előadást után rohanja meg a pultokat kávéért, de szünetben is akadnak adáz kávérajongók, főleg, ha rossz a darab és el lehet tőle aludni.

Ilyen nyüzgésre a Dunaközé óta nem volt példa. Csenget a vilamos és a kerékpár, az autók fékek nyikorognak, a rikkancsok kiabálnak, a stráfkocsik zörögnek, a teherautók dübörögnek, de ez a közönség békésen ül és kiguberálja az egy forintot. Demokratikus intézmények ezek az espressók, amelyekben »esészi« az, aki duplát rendel habbal. (Ez annyi, mintha valamikor pezsgőtől volna a Ritzben.)

Egy cigány, egy király

Persze a zsúfolt espressoterrasz.

kon kívül más, szomorúbb nevezetessége is van a forintos Montmartrenek. Sehol annyi koldus nincs a főváros területén, mint itt. Ahány vendég az espressóban, annyi koldus a járdán. A legszomorúbb az, hogy sok hadirokkant katona is van közöttük, meg aprógyerek. Hároméves kis »strácka« is koldulnak. A színházi előadások kezdetén megcsappan a koldusok száma. Akkor a bejáratokhoz meunek taxit várni, cipőt pulcolni, tizfillérest kérni.

A szomorú koldusbrigádokban egészen különleges típusok vannak. Az itteni közönség már ismeri egyiket-másikat. Itt van az a tétova, félbolond asszony, aki — ha nem kap a amizsnát — ezt mondja: Nem baj, később visszajövök. Pereenként ott van az ember előtt a nyitott tenyér... a kérő, esdeklő kéz. Azért vannak olyan sokan, mert tudják, hogy a forintos Montmartre vendége könnyebben ad nekik tíz fillért, meg cigarettát, mint más. A forintos Montmartre sok vendége maga is adományra szorulna...